

Narcís IGLÉSIAS
Els inicis del *Diccionari català-valencià-balear* a través de l'epistolari d'A. M. Alcover i F. de B. Moll amb J. Calveras

Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008, 137 p., 14 €

Sempre és benvinguda la publicació d'un epistolari. L'exhumació de documents privats entre dos corresponents, en especial quan es té la sort de poder reunir tant les cartes d'anada com les de tornada, aporta una llum nova a la microhistòria dels personatges i esdevé una eina útil per reconstruir relacions personals i per obtenir informació de primera mà sobre fets, temes i opinions dels quals, sense aquest mitjà, s'hauria tingut una informació nul·la o molt reduïda.

Narcís Iglésias, dos anys després de publicar l'*Epistolari de l'Oficina Romànica* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006), on va donar a conèixer els documents relacionats amb Josep Calveras i l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura, posa a l'abast dels lectors el que ja prometia en aquell primer volum: l'edició de les cartes que Antoni M. Alcover i Francesc de B. Moll van intercanviar amb Josep Calveras, en aquest cas, com s'indica en el títol de llibre, per aportar noves dades sobre els inicis del *Diccionari català-valencià-balear*.

Les missives –una selecció, però– van precedides d'un estudi introductor que s'obre amb una afirmació ben reeixida: «El *Diccionari català-valencià-balear* té una història plena de possibilitats». La voluntat primera de l'autor és il·lustrar, mitjançant l'epistolari, que el *Diccionari* hauria pogut arribar a ser una publicació de l'Oficina Romànica si la conjuntura històrica i un posterior acord entre Alcover, Moll i Calveras, que no es va arribar a produir, ho haguessin permès. Un segon objectiu és destacar el paper de Calveras com a primer receptor –i lector– de les produccions preliminars de l'Obra del *Diccionari* i alhora mostrar l'aprofitament que va treure de les informacions lexicogràfiques que Moll incorporà en les seves cartes, molt sovint com a resposta als seus requeriments. Des d'aquesta perspectiva, és ben interessant la comparació intertextual que l'autor ofereix, en el segon apartat de l'estudi introductor, quan confronta el contingut d'algunes de les cartes d'Alcover, i sobretot de Moll, amb els textos que Calveras redactà en forma de *Consultes de Llenguatge*, que aparegueren en un primer moment a *Catalunya social* i que tingueren continuïtat en diversos números de la segona època del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, aleshores dirigit per Moll. «Apoyar», «firmar, signar, subsignar», «groller, grosser» o «resar» són algunes de les mostres lèxiques que permeten descobrir la influència que el filòleg menorquí exercí en força de les opinions lingüístiques de Calveras.

Malgrat l'edició de 95 documents epistolars, hem de lamentar que aquesta xifra constitueixi solament un 38 % del total de cartes (se n'han conservat 256), xifra que ja suggereix que el lector pot trobar llacunes i salts entre cartes que no tenen resposta (i que en realitat existeixen) i que provoquen, en alguns casos, la pèrdua del fil argumental. El criteri d'Iglésias ha estat seleccionar les «cartes amb més interès». El problema és que aquest concepte és molt relatiu, atès que l'interès de l'autor no sempre coincideix amb l'interès d'un hipotètic lector. En aquest sentit, el contingut de les cartes aporta ben poca llum a altres temes que s'hi esmunyen, com ara la història de la publicació de *La flexió verbal en els dialectes catalans*, que veié la llum, entre el 1928 i el 1932, gràcies als esforços de Francesc de B. Moll. Tampoc no hi apareixen reflectits els complexos viaransys de la trajectòria primerenca del *Diccionari*, en forma de negociacions múltiples, entre els anys 1928 i 1930, que semblaven conduir a l'assumpció de la publicació del *Diccionari* per part de l'Oficina Romànica. Aquests fets són descrits amb una certa extensió en l'apartat I de la introducció —«El DCVB com a projecte d'“obra pròpia” de l'Oficina Romànica»—, però el recurs a resumir el contingut de diverses cartes o a extreure citacions de lletres que a la fi romanen inèdites, dóna també sensació d'incomplació. Els dos contractes que apareixen al final de l'obra en forma d'annexos, bé que interessants, queden coixos sense el suport de les cartes creuades entre Calveras i Moll. Cal tenir en compte, per posar un exemple, que entre la carta [41] (10.X.1929) i la carta [42] (19.XI.1929), que Moll adreçà a Calveras, n'hi ha 6, que Calveras va dirigir a Moll (10.X.1929, 16.X.1929, 18.X.1929, 28.X.1929, 1.XI.1929 i 15.XI.1929), que han romàs inèdites i que es conserven en el llegat Alcover-Moll. D'altra banda, la relació de cartes que apareix entre les pàgines 48 i 51 hauria d'haver recollit no sols la llista de les que l'autor publica, sinó el conjunt total de documents, tot marcant amb un asterisc, si calia, les que inclou en el volum. D'aquesta manera, malgrat no estar complet quant al contingut, el lector té una visió global de l'abast temporal de l'epistolari.

En contrapartida, la selecció de cartes és ben útil per il·lustrar la segona part de la introducció, relacionada amb el lèxic, i especialment el subapartat dedicat a «El fons lexicogràfic del DCVB, una font del discurs lingüístic calverrià», i potser aquest va ser l'interès primordial que va moure l'autor a l'hora de fer la selecció epistolar. O, fins i tot, en aquesta tria, hi va tenir a veure l'extensió que el volum hauria adquirit si s'hagués publicat la totalitat de l'epistolari. En qualsevol cas, i malgrat tot, aquesta hauria estat la solució més adient. Si un llibre obre tot un món de possibilitats al lector, la tria d'unes cartes mostra sols una part de la realitat, sense permetre al lector d'accedir-ne a la totalitat.

En darrer terme, cal matisar algunes afirmacions preliminars que l'autor fa quan es refereix a l'enfrontament entre Alcover i Fabra. Tots dos van tenir dues visions ben diferents de la llengua i de la seva normativització, fet que es traduí òbviament en el contingut dels dos reculls lexicogràfics que van publicar, els quals estan associats, des de la perspectiva actual, a una tendència descriptiva, en el primer cas, i a una tendència normativa, en el segon. Aquest fet, juntament amb la confrontació

de dues personalitats i de dos entorns ben oposats, va desembocar en un trencament de relacions i amb el replegament del *Diccionari* d'Alcover cap a terres mallorquines. Si aquests fets no són qüestionables, el que no és cert, com afirma Iglésias, és que «Alcover en persona va arribar a manipular els materials lingüístics que havia copsat [sic, tenint en compte que, com és ben sabut, no els va agafar al vol, sinó mitjançant enquestes] de la llengua espontània de tot l'àmbit lingüístic i que havia recopilat de textos antics per combatre Pompeu Fabra i el procés de codificació de la llengua» (p. 5-6). Aquesta afirmació tan taxativa, sense cap prova que la justifiqui, respon, un cop més, als tòpics tan mastegats (i ja una mica suats) que giren a l'entorn d'Alcover i de Fabra; del primer, a més d'ésser el vençut, se'n fa llenya encara ara i se l'erigeix en el paradigma de l'oposició a Fabra i al procés de codificació. Com a dialectòleg, Alcover no va «manipular» cap dada; només va tenir el desencert d'anticipar-se cent anys a les tendències lexicogràfiques actuals amb la seva dèria de redactar un diccionari descriptiu, i de fer-ho en un moment inoportú i per a un país que no el va arribar a entendre. L'afirmació d'Iglésias, «l'aparició del DCVB, en canvi, desbordà les necessitats, exigències i sensibilitats de la seva època» (p. 19) sembla concordar amb el nostre comentari.

Amb tot, aquest epistolari és una eina ben útil per conèixer més detalls d'un projecte cabdal per a la llengua catalana, dels seus artífexs i alhora de la personalitat, encara no prou reconeguda, de Josep Calveras, com també de la seva aportació al estudis lingüístics de l'època.

Maria Pilar Perea
Universitat de Barcelona